

УДК 355.45:623.765.(043.3)

В. В. Колянда, Г. А. Дробаха

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РАПТОВОСТІ ДІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ФОРМУВАННЯМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ОПЕРАЦІЇ ІЗ ЗНЕШКОДЖЕННЯ НЕЗАКОННИХ ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

Розглянуто вагомість раптовості як чинника досягнення успіху при плануванні операції (бою), ступінь досягнення раптовості в умовах внутрішнього збройного конфлікту, а також вплив чинників раптовості дій на ефективність виконання завдань формуваннями Національної гвардії України у спеціальній операції із знешкодження незаконних збройних формувань.

Ключові слова: Національна гвардія України, незаконні збройні формування, спеціальна операція, збройний конфлікт, раптовість дій, ефективність виконання завдань.

Постановка проблеми. Питання боротьби з незаконними збройними формуваннями (НЗФ) мають суттєве значення, оскільки нерозривно пов'язані з вирішенням проблеми забезпечення національної безпеки України.

Національна гвардія України (НГУ) відповідно до свого призначення та завдань, визначених [1], залучається до припинення діяльності НЗФ. Однією із функцій НГУ є участь у спеціальних операціях (Спо) із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності НЗФ, організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності.

Підвищити ефективність бойового застосування формувань гвардії у Спо із знешкодження НЗФ можливо завдяки врахуванню чинників раптовості. Відомо, що раптовість є одним із найважливіших принципів воєнного мистецтва, вона полягає у виборі найбільш сприятливого моменту (часу) для застосування сил та засобів з метою захоплення ініціативи і переваги над противником. Раптовість дозволяє застати противника зненацька, викликати в його бойових порядках паніку, паралізувати волю до опору, різко знизити боєздатність, дезорганізувати управління, створити сприятливі умови для здобуття успіху за найменших втрат своїх сил.

Поряд із цим постає низка питань: чи вагомий вплив раптовості дій формувань гвардії на ефективність виконання завдань Спо із знешкодження НЗФ, які наслідки раптовості дій формувань гвардії у Спо із знешкодження НЗФ, чи досяжна раптовість у діях формувань гвардії щодо знешкодження НЗФ в умовах збройного конфлікту на території України, який ступінь реалізації раптовості дій формувань гвардії в оперативному та тактичному масштабах?

З метою вирішення наведених питань було проведено аналіз застосування принципу раптовості у внутрішніх збройних конфліктах (ВЗК) останнього часу.

© В. В. Колянда, Г. А. Дробаха, 2016

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Раптовість як важливий принцип воєнного мистецтва, що, безумовно, впливає на результат бойових дій, завжди цікавила науковців військової сфери.

У праці [2] В. М. Лобов розглядав раптовість як результат застосування воєнної хитрості, один із основних чинників досягнення успіху в бою.

Питання щодо досягнення раптовості, запобігання несподіваності та впливу цих чинників на форми і способи бойового застосування військ (сил) у своїх публікаціях [3] досліджував В. Р. Волобуєв.

Дослідженням використання принципу раптовості збройними силами США у Другій світовій війні та ВЗК у [4] займався М. М. Кир'ян.

Проте у наведених працях розглядалися лише бойові епізоди з досвіду Другої світової війни або приклади з воєнного минулого, а яких-небудь теоретичних узагальнень не проводилося.

У праці [5] А. І. Калістратов досліджував питання застосування принципу раптовості у збройних конфліктах. Автором було наведено можливу класифікацію варіантів прояву раптовості у процесі збройної боротьби.

Науковці А. Я. Анцупов та А. І. Омелькин у працях [6, 7] досліджували психологічні умови досягнення і попередження раптовості у війнах та воєнних конфліктах. Основним джерелом інформації стала створена у процесі дослідження база даних, що включає 167 ситуацій застосування раптовості у збройній боротьбі, із яких 11 ситуацій стратегічної раптовості, 54 ситуації оперативної та 102 – тактичної раптовості. Хронологічно дослідження охоплює період з 490 р. до нашої ери (Марафонський бій) та до 1991 р. (операція “Буря в пустелі”). Бойовий досвід, пов'язаний з раптовістю до початку Другої світової війни, узагальнено шляхом аналізу 21 ситуації, з 1939 по 1945 рр. проаналізовано 104 ситуації, з 1945 по 1991 рр. досліджено 41 ситуацію раптовості.

Вивчено діяльність в ситуаціях раптовості близько 300 військовослужбовців – від рядового до генерала, 14 політичних керівників, а також було опитано 20 офіцерів, які брали участь у бойових діях в Афганістані та Чечні.

Проте на сьогодні у воєнній науці не проведено глибокого наукового дослідження щодо визначення впливу чинників раптовості на ефективність виконання завдань спеціальної операції із знешкодження НЗФ.

Метою статті є аналіз останніх ВЗК, спеціальних операцій, збройних зіткнень для визначення оцінки раптовості як чинника досягнення успіху при плануванні операції (бою), ступеня досягнення і реалізації раптовості в операції (бою), а також узагальнення наслідків застосування принципу раптовості у збройних конфліктах.

Виклад основного матеріалу. Раптовість як важливий принцип воєнного мистецтва, що, безумовно, впливає на результат бойових дій [6, 7], майже завжди вважалася різними воєначальниками одним із основних чинників досягнення успіху при плануванні операції (бою) (рис. 1).

умовах внутрішнього збройного конфлікту із поданої бази даних [6] було виділено та узагальнено 41 ситуацію застосування принципу раптовості у локальних збройних конфліктах в Афганістані, Югославії, Іраку, Чечні, Лівії, Україні, із яких 14 ситуацій оперативної та 27 – тактичної раптовості.

Залежно від особливостей бойової обстановки може досягатися різний ступінь раптовості: повна або часткова (див. рис. 2).

Аналіз даних, наведених на рис. 2, дозволяє визначити, що у 42 % бойових зіткнень вдалося досягти повної раптовості (у тому числі у 14 % оперативної та 28 % – тактичної раптовості), у 56 % бойових зіткнень вдалося досягти часткової раптовості (у тому числі у 19 % оперативної та 37 % тактичної раптовості) і лише у 2 % бойових зіткнень досягти раптовості не вдалося.

Характерним прикладом досягнення оперативної раптовості під час СпО із знешкодження НЗФ стало звільнення 3 червня 2014 р. міста Красний Лиман Донецької області, коли одночасним ударом з трьох напрямків угруповання зі складу 25-ї повітряно-десантної, 79-ї та 95-ї аеромобільних бригад і

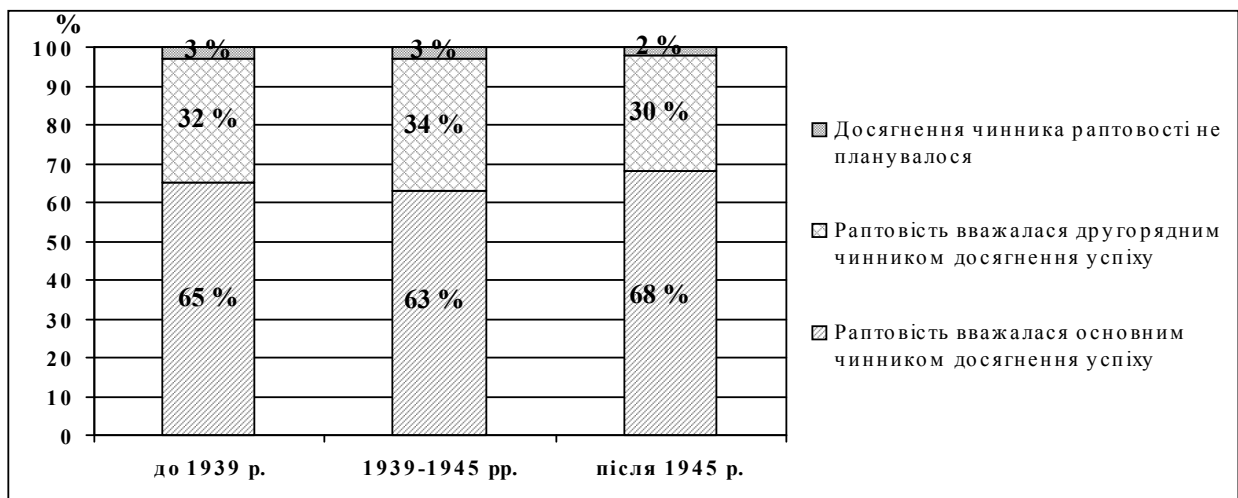

Рис. 1. Оцінка раптовості як чинника досягнення успіху при плануванні операції (бою)

Аналіз даних, наведених на рис. 1, свідчить, що оцінка ролі раптовості за всю історію збройних конфліктів не зазнає суттєвих змін. На цей час у 68 % бойових зіткнень раптовість вважається одним із основних чинників досягнення успіху в операції (бою).

Важливою характеристикою застосування принципу раптовості є ступінь її досягнення, тобто ступінь несподіваності дій активної сторони проти пасивної.

З метою проведення аналізу ступеня досягнення раптовості формувань НГУ у спеціальній операції із знешкодження НЗФ в

формувань Східного ОТО НГУ звільнили цей населений пункт, який мав ключове значення для подальшого оточення угруповань НЗФ у місті Слов'янськ Донецької області.

Прикладом досягнення тактичної раптовості під час СпО із знешкодження НЗФ стало звільнення у червні 2014 р. населеного пункту Семенівка Слов'янського району Донецької області, коли одночасно з атакою угруповання у складі 1-го батальйону 95-ї аеромобільної бригади, посиленого підрозділами НГУ, за підтримки бойових вертольотів і штурмовиків Су-25 завдали удару по позиціях бойовиків.

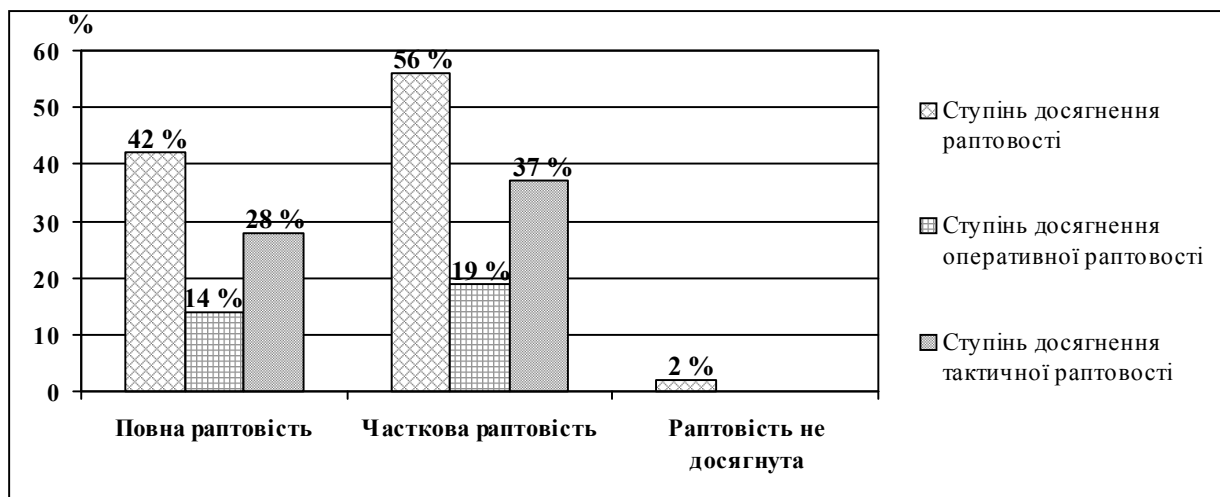

Рис. 2. Ступінь реалізації раптовості в операції (у бою)

Це селище на східній околиці Слов'янська мало ключове значення для контролю постачання між Донецьком і Слов'янськом.

Таким чином, під час проведення спеціальної операції із знешкодження НЗФ досягнення повної раптовості (особливо оперативної) пов'язано з великими труднощами у зв'язку з тим, що дуже важко зберегти у таємниці замисел майбутньої операції, практично неможливо непомітно здійснити передислокацію угруповання та блокування НЗФ. До структури НЗФ входять органи розвідки та імпровізована "служба безпеки", представники яких для здобуття даних використовують сучасні Інтернет-технології (ІТ), супутникові системи та мережу розвідників, а також на озброєнні бойовиків сучасні засоби розвідки і зв'язку, зразки озброєння та техніки.

У той же час забезпечити досягнення часткової раптовості (особливо тактичної) вдається набагато частіше, а частка бойових зіткнень, у яких взагалі не вдалося досягти раптовості, мізерна.

Головною проблемою є вплив чинників раптовості дій на ефективність виконання

завдань формуваннями НГУ у спеціальній операції із знешкодження НЗФ. На рис. 3 подано аналіз наслідків застосування принципу раптовості у ВЗК останнього часу.

Аналіз свідчить, що противник, який зазнав раптового удару, у 44 % бойових зіткнень був приголомшений і не чинив організованого опору; у 38 % бойових зіткнень він зазнав суттєвих втрат і докладав надмірних зусиль для виправлення ситуації; у 15 % бойових зіткнень дії противника оцінити не вдалося, і лише у 3 % бойових зіткнень противнику вдалося швидко ліквідувати наслідки раптових дій.

Таким чином, якщо раптовість досягнута, то противник, який зазнав раптового удару, майже у половини бойових зіткнень взагалі не здатний організувати опір.

Одним із основних показників ефективності знешкодження незаконних збройних формувань, що враховують раптовість дій, виступає співвідношення втрат формувань гвардії та НЗФ.

У процесі дослідження проведено аналіз втрат протиборчих сторін у особовому складі, озброєнні та бойовій техніці під час збройних

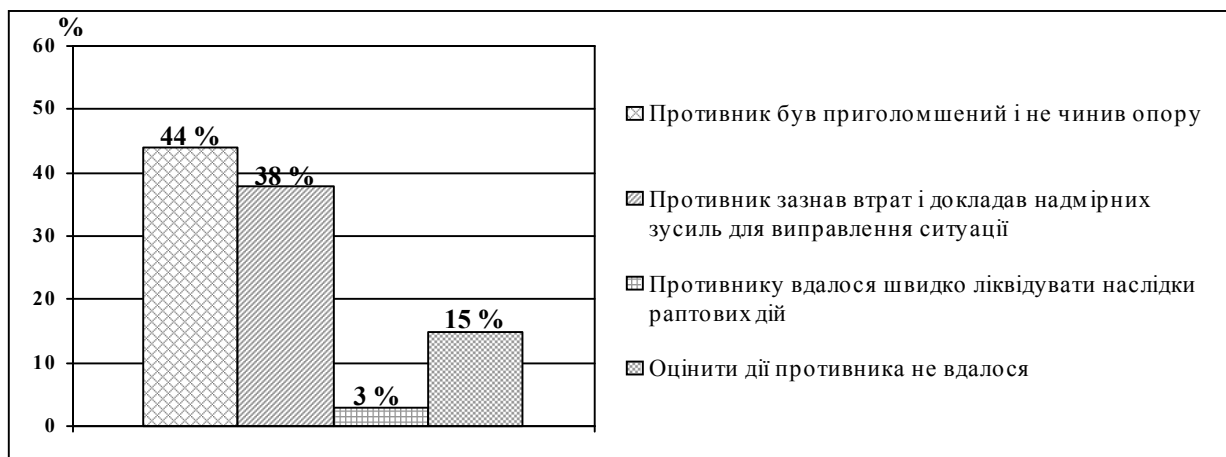

Рис. 3. Аналіз наслідків застосування принципу раптовості у внутрішніх збройних конфліктах

зіткнень, коли одна із сторін застосовувала у ході бойових дій принцип раптовості. Середнє співвідношення втрат: у особовому складі – 1:11, у озброєнні та бойовій техніці – 1:19 на користь сторони, яка вела бойові дії з урахуванням чинників раптовості.

Співвідношення втрат істотно залежить від того, наскільки формуванням НГУ вдається скористатися результатами досягнутої раптовості та розвинути успіх (рис. 4).

(особливо оперативної) пов'язано з великими труднощами, але досягнення часткової раптовості (особливо тактичної) вдається набагато частіше; частка ж бойових зіткнень, у яких взагалі не вдалося досягти раптовості, мізерна. Якщо раптовість дій формувань НГУ буде досягнуто, то з імовірністю майже 50 % противник буде приголомшений і не в змозі чинити опір, а співвідношення втрат буде у десятки разів меншим.

Використання чинників раптовості дій під

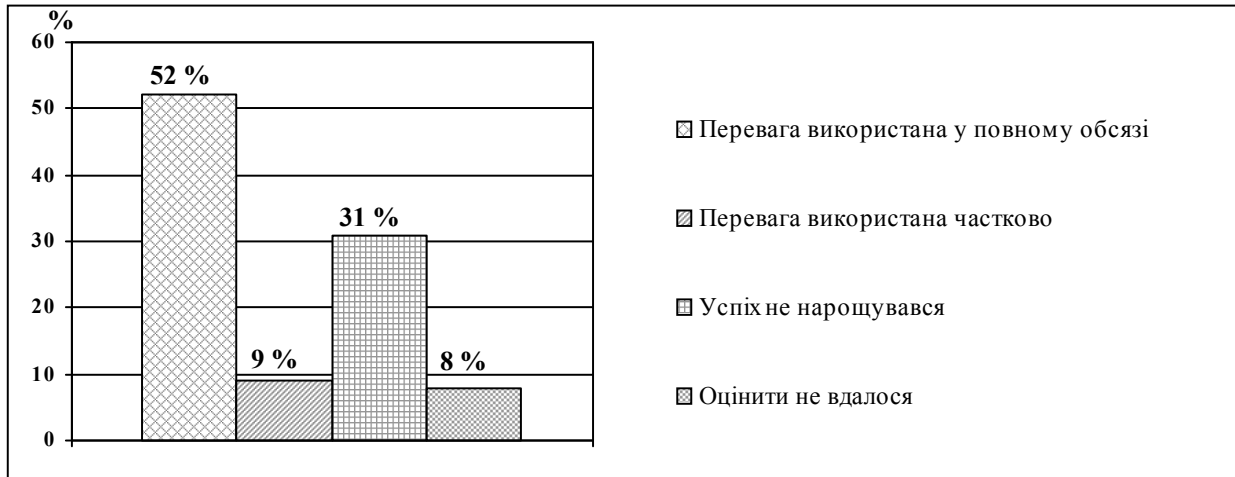

Рис. 4. Аналіз використання переваги, яка була досягнута за рахунок раптовості

Аналіз ВЗК останнього часу засвідчив, що сторона, яка застосувала принцип раптовості, повністю використала результати і швидко розвинула успіх у 52 % бойових зіткнень. Використала результати раптовості частково, успіх нарощувала нерішуче у 9 % бойових зіткнень. Успіх не нарощувала, задовольнялася тим, що вже досягнуто, у 31 % бойових зіткнень. У 8 % бойових зіткнень дії активної сторони після завдання раптового удару оцінити не вдалося.

Отже, більш ніж у половини бойових зіткнень активна сторона певною мірою розраховує на успіх у досягненні раптовості і ще до операції (бою) планує свої дії з її використання. У третини бойових зіткнень активна сторона не впевнена в тому, що раптовість бойових дій буде реалізована, тому досягнення раптовості є якоюсь мірою спонтанним, і вона не використовує отриманої переваги у повному обсязі.

Висновок

Таким чином, оцінка ролі раптовості за всю історію збройних конфліктів не зазнає суттєвих змін. На цей час у 68 % бойових зіткнень раптовість вважається одним із основних чинників досягнення успіху в операції (бою). Під час проведення спеціальної операції із знешкодження НЗФ досягнення повної раптовості

час проведення спеціальної операції із знешкодження НЗФ, безумовно, впливатиме на ефективність виконання завдань. Також досягненню раптовості дій сприяють значно підвищені за останній час вогнева міць, ударна сила, маневреність та мобільність формувань НГУ.

Раптовість є тимчасовим чинником, період його дії на противника обмежений лише тим часом, протягом якого одна протиборча сторона здійснює підготовку до раптових дій, а також часом, коли протилежна сторона (противник) застосовує контрзаходи щодо послаблення наслідків несподіваних для себе дій. З метою реалізації переваги, яка досягається за рахунок раптовості дій, є необхідність у визначенні раціональних варіантів організації дій формувань НГУ у СпО із знешкодження НЗФ з урахуванням впливу чинників раптовості.

Тривалість дії раптовості може бути збільшена завдяки підготовці та застосуванню послідовності раптових дій, пов'язаних єдиним замислом, що ускладнюють реакцію противника.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України [Текст] : Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17. – Ст. 594 (зі змінами, внесеними згідно із Законом від 24.12.2015 р. № 920-VIII).

2. Лобов, В. М. Военная хитрость [Текст] / В. М. Лобов. – М. : Логос, 2001. – 183 с.

3. Волобуев, В. Р. К вопросу о внезапности и неожиданности [Текст] / В. Р. Волобуев, К. И. Лазар, А. А. Яшин // Военная мысль. – 1989. – № 3. – С. 22–30.

4. Кирьян, М. М. Внезапность в операциях вооруженных сил США [Текст] / М. М. Кирьян. – М. : Воениздат, 1982. – 328 с.

5. Калистратов, О. И. К вопросу о применении принципа внезапности в вооруженной борьбе [Текст] / О. И. Калистратов // Военная мысль. – 2008. – № 9. – С. 19–26.

6. Анцупов, А. Я. Стратегическое управление [Текст] / А. Я. Анцупов. – М. : Техносфера, 2015. – С. 265–274.

7. Омелькин, А. И. Психологические условия достижения и предупреждения внезапности в войнах и военных конфликтах [Текст] : дис. ... канд. психол. наук / А. И. Омелькин. – М., 1997. – 256 с.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2016 р.

УДК 355.45:623.765.(043.3)

В. В. Колянда, Г. А. Дробаха

**АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ВНЕЗАПНОСТИ ДЕЙСТВИЙ
НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫПОЛНЕНИЯ ЗАДАЧ ФОРМИРОВАНИЯМИ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ В СПЕЦИАЛЬНОЙ ОПЕРАЦИИ
ПО ОБЕЗВРЕЖИВАНИЮ НЕЗАКОННЫХ ВООРУЖЕННЫХ ФОРМИРОВАНИЙ**

Рассмотрены значимость внезапности как фактора достижения успеха при планировании операции (боя), степень достижения внезапности в условиях внутреннего вооруженного конфликта, а также влияние факторов внезапности действий на эффективность выполнения задач формированиями Национальной гвардии Украины в специальной операции по обезвреживанию незаконных вооруженных формирований.

Ключевые слова: Национальная гвардия Украины, незаконные вооруженные формирования, специальная операция, вооруженный конфликт, внезапность действий, эффективность выполнения задач.

UDC 355.45:623.765.(043.3)

V. V. Kolyanda, G. A. Drobakha

**ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF SURPRISE ON THE EFFICIENCY OF THE TASKS
OF NATIONAL GUARD OF UKRAINE UNITS IN A SPECIAL OPERATION
TO NEUTRALIZE ILLEGAL ARMED GROUPS**

We consider the importance of surprise as a factor for success in planning the operation (combat), the degree of achievement of surprise in terms of the internal armed conflict, as well as the influence of the factors of surprise on the efficiency of the tasks forces of Ukraine of the National Guard in a special operation to neutralize illegal armed formations.

Keywords: the National Guard of Ukraine, the illegal armed formations, special operation, armed conflict, the suddenness of action, the effectiveness of tasks.

Колянда Валерій Вікторович – ад'юнкт Національної академії Національної гвардії України

Дробаха Григорій Андрійович – доктор військових наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України